

«Упровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес ліцею як умова створення якісного освітнього простору Школи майбутнього»

Сучасний стан системи освіти в Україні характеризується реформуванням, що відбувається на тлі високої динаміки змін у суспільстві, неоднорідності й обмеженості ресурсів освітніх організацій.

Пріоритетність якісної освіти, проголошена на національному рівні, передбачає активну трансформацію в цьому напрямі всіх складових освітньої системи. Ефективна робота багатопрофільного ліцею є основним з інструментів забезпечення якісної освіти.

Нові завдання модернізації освіти, які визначені Національною доктриною розвитку освіти, Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», низкою нормативних документів, спрямовані на розвиток національної освітньої галузі, що має відповідати викликам часу й потребам особистості, яка здатна реалізувати себе в суспільстві, що постійно змінюється. Це зумовлює пріоритетність досліджень, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних з інноваційними процесами в освіті.

Важливо на сучасному етапі реформування освіти подолати труднощі у досягненні цілей модернізації, які зумовлені досить великим розривом між задумом і умовами його реалізації. Це полягає у протиріччі між масовим характером освіти та її особистісно-орієнтованим змістом, між стандартами навчання та цінностями самовираження в самореалізації, між профілізацією загальної освіти й орієнтацією на компетенції та індивідуальні універсальні уміння, що засвоюються дитиною через власну життєдіяльність, включаючи власний варіант освітньої діяльності.

Сучасне суспільство сконцентрувало та продовжує нарощувати величезний інформаційний та науково-технічний потенціал, необхідний для людського розвитку. Інформатизація суспільства, яка висуває ряд нових вимог до рівня розвитку усіх сторін особистості, не могла не торкнутися системи освіти. Ще недавно випускник школи йшов у світ, який змінювався дуже повільно. Сьогодні, у зв'язку з різким зростанням усіх видів інформації в суспільстві, кожне нове покоління стикається з новими викликами, що вимагає зовсім інших знань.

Першочергове освітнє завдання, яке ставить педагогічний колектив ліцею, полягає в необхідності навчити молоде покоління жити в потоці інформації, готувати людину таким чином, щоб вона могла йти в ногу з часом, причому, це стосується і особистої, і професійної сфер життя. Процеси глобалізації та інтеграції вимагають від учня бути освіченим не тільки з окремих предметів, але й володіти цифровою грамотністю, інформаційно-комунікаційними технологіями, без яких неможливо отримати гідну роботу

та зробити кар'єру. Тому сучасне життя пред'являє до школи нові вимоги: не тільки нові технічні засоби, а і нові форми і методи викладання, новий підхід до процесу навчання.

Модернізація освітньої системи в багатoproфільному ліцеї як Школи майбутнього, передбачає перехід від використання традиційних засобів передачі та отримання інформації, таких як ручка, друкований підручник, класна дошка і крейда до персонального комп'ютера, комп'ютерних класів з інтерактивними методами та засобами навчання (інтерактивні дошки і програмне забезпечення) та інформаційного поля діяльності всесвітньої інформаційної мережі Інтернет. Школа покликана вирішувати завдання підготовки молоді до життя в інформаційному суспільстві.

Суспільству необхідні грамотні і кваліфіковані фахівці, що володіють величезним запасом технологій і засобів інформатизації, тому одне з завдань нашого ліцею – сформувані інформаційну культуру та інформативні компетентності учнів, що викликало необхідність створення Школи майбутнього (*додаток 1*) з урахуванням наявності зовнішніх та внутрішніх передумов.

Зовнішні: перехід цивілізованого суспільства до постіндустріальної - інформаційної фази розвитку; широка інформатизація суспільства, освіти в Україні, зокрема в Запоріжжі; збільшення на ринку праці потреби в ІТ фахівцях.

Внутрішні: наявність творчого колективу вчителів, загальне розуміння своєчасності мети, підтримка батьківського загалу, створення навчально-методичної (бібліотека ІТ (методик)) та матеріально-технічної бази, досвід роботи в зазначеному напрямку.

Очікуваними результатами створення Школи майбутнього повинні стати:

Соціальні: забезпечення випускникам ліцею належного конкурентоздатного місця в суспільстві; підготовка їх до сучасних умов праці та викликів часу.

Освітні: створення умов для набуття знань сучасного рівня сучасними методами; закладання основ для подальшої вищої освіти в різних галузях, безперервного навчання протягом життя.

Професійно орієнтуючі: показати різноманіття сучасних професій, місце та значення ІТ в сучасному світі, забезпечити поглиблене вивчення окремого предмету інформатики, глибоке впровадження ІТ в усі сфери життя та діяльності школи.

Реалізації цієї мети сприяє наявність комп'ютерних класів, класів з інтерактивною дошкою та стаціонарними мультимедійними комплектами, підключення ліцею до швидкісного Інтернету (дротового та бездротового), розміщення комп'ютера на робочому столі вчителя-предметника, доступ кожного вчителя до мережі Інтернету

безпосередньо на робочому місці, розробка методик впровадження ІТ у викладанні шкільних предметів, розробка електронних уроків з предметів базового компоненту.

Управлінський супровід забезпечено через затвердження та реалізацію заходів щодо ефективного використання ІКТ в навчально-виховному просторі ліцею на 2012-2015 роки (додаток 2,3), роботу педагогічного колективу над проблемною методичною темою «Компетентнісно-зорієнтований підхід до навчання в медіа освітньому просторі» (додаток 4), розгляд зазначеного питання на засіданнях педагогічної ради (додаток 5).

Проблему роботи учнів з глобальними інформаційними масивами розглядали протягом багатьох років: Є.С. Полат, А.А. Гін, Н.К. Зотова, А.В. Куксін, В.М. Шейман, А.М. Хайт, О.М. Ястребцева, А.В. Худякова, В.Г. Разумовський. Поняття компетентності й інформаційної компетентності розглядалися О. Митник, М. Головань. Дослідження проблеми використання комп'ютера як засобу організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках пов'язано насамперед із загальною проблемою сучасного розуміння та визначення самого поняття «навчально-пізнавальна діяльність» в його психолого-дидактичному та методичному сенсі. Це питання розглядали дидакти та методисти П.В. Гора, Н.Г. Дайри, С.У. Гончаренко, Н.І. Запорожець, Ф.П. Коровкін, В.І. Лозова, А.К. Маркова, М.М. Скаткін, М.І. Сметанський, Н.Ф. Тализіна, Г.В. Троцько, М.М. Фіцула, В.П. Шуман та психологи Д.М. Богоявленський, Л.С. Виготський, В.В. Давидов, М.Г. Заволока, О.М. Кабанова-Меллер, О.М. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, Н.А. Менчінська, у працях яких навчально-пізнавальна діяльність вивчалася у різних напрямках, зокрема з підвищення її ефективності за допомогою технічних засобів навчання.

Функціонування Школи майбутнього в інформаційному суспільстві сприяє:

- удосконаленню основних видів діяльності вчителя та пізнавальної активності учня;
- створенню умов для формування досвіду самостійного вирішення пізнавальних, комунікативних, організаційних, інформаційних, моральних та інших проблем, що складають зміст освіти;
- формуванню нових рольових відносин між учнем і вчителем як суб'єкт-суб'єктних відносин співпраці.

Як показує досвід, застосування сучасних інформаційних технологій в школі, дозволяє забезпечити для учнів:

- підвищення мотивації навчання за рахунок комп'ютерної візуалізації досліджуваних об'єктів, явищ, керування досліджуваними об'єктами, ситуацією, можливості самостійного вибору форм і методів навчання, вкраплення ігрових ситуацій;

- розширення сфери самостійної діяльності, за рахунок можливості організації різноманітних видів навчальної діяльності (експериментально-дослідницька, навчально-ігрова, інформаційно-навчальна діяльність, а також діяльність по обробці інформації, зокрема й аудіовізуальної), у тому числі індивідуальної, на кожному робочому місці, групової, колективної;

- індивідуалізацію і диференціацію процесу навчання за рахунок реалізації можливостей інтерактивного діалогу, самостійного вибору режиму навчальної діяльності й організаційних форм навчання;

- формування інформаційної культури, компоненти культури індивіда, члена інформаційного суспільства, за рахунок здійснення інформаційно-навчальної діяльності, роботи з об'єктно-орієнтованими програмними засобами.

Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі – це найважливіший напрямок інформатизації освіти, який впливає на підвищення якості підготовки школярів - майбутніх фахівців з абсолютно новим рівнем мислення, який відповідає рівню розвитку інформаційного суспільства. В ідеалі такий фахівець не піде з написаним шаблоном, а зробить аналіз запропонованих засобів і вибере з них оптимальний.

Вчитель за допомогою засобів інформатизації повинен вивчити три основні моменти - знати, які є інформаційні ресурси, де вони знаходяться, як можна отримати до них доступ і як їх можна використовувати з метою підвищення ефективності професійної діяльності.

Створення і застосування ІКТ в навчальному процесі потребує і призводить до розвитку інформаційної компетентності як викладача, так і учня. Інформаційні технології надають широкі можливості для розвитку особистості учнів і реалізації їх здібностей, впровадження нових методів і організаційних форм навчальної діяльності, перехід від репродуктивного до творчого рівня. Використання комп'ютера сприяє вирішенню проблеми інтенсифікації та підвищення ефективності навчального процесу за рахунок посилення індивідуального підходу. Отже, інформаційні технології в школі це не мода - це необхідність, це потреба сучасності, потреба майбутнього.

Існування школи майбутнього в системі функціонування інформаційного суспільства неможливе без формування інформативної та комунікативної компетентностей особистості, яке здійснюється засобами навчальних дисциплін. Під час вивчення та аналізу понять компетентності й інформаційної компетентності зроблені такі висновки:

- по-перше, інформаційну компетентність розглядають як якість особистості, що включає сукупність знань, умінь і навичок виконання різних видів інформаційної діяльності та

ціннісне ставлення до цієї діяльності, при цьому під інформаційною діяльністю розуміють сукупність процесів збору, аналізу, перетворення, зберігання, пошуку й поширення інформації (формування та розвиток критичного мислення);

- по-друге, інформаційна компетентність безпосередньо пов'язана зі сферою діяльності учнів та педагогів, різноманітністю застосування у різних галузях знань;

- по-третє, інформаційну компетентність розглядають у трьох аспектах: у складі ключових компетентностей; як складову професійної компетентності фахівця; як етап у становленні його професійної та інформаційної культури.

До значущих ознак інформаційної компетентності відносять:

- активну соціальну позицію у стосунку до залучення засобів і методів використання ІКТ;

- мотивацію суб'єктів освітнього простору;

- використання комп'ютера як необхідного технічного засобу;

- сукупність знань, умінь і навичок пошуку, аналізу й використання інформації, даних і знань;

- ціннісне ставлення до інформаційної діяльності;

- діяльнісний характер узагальнень умінь у поєднанні з предметними вміннями та знаннями в конкретних галузях (ситуаціях);

- вміння здійснювати вибір, виходячи з адекватної оцінки себе в конкретній ситуації, яка пов'язана з мотивацією на неперервну самоосвітню діяльність.

Школа вже не є єдиним джерелом наукової інформації. Дитина може самостійно отримувати її з книжок, радіо та телебачення, мережі Інтернет. Більш того, враховуючи постійне оновлення та збільшення науково-пізнавальної інформації у цих джерелах, знанняцентрована школа починає програвати змагання з ними.

Модель випускника ліцею (додаток б) передбачає інтелектуально розвинену особистість, компетентну у соціальній, економічній, правовій, комунікаційній та інформаційній сфері діяльності.

За думкою педагогічного колективу ліцею, особливої актуальності набувають завдання, які спрямовані на підготовку учнів до повноцінного життя в інформаційному суспільстві. У відповідності до стратегії модернізації освіти ми акцентуємо увагу на необхідності формування ключових, базових компетентностей, у тому числі інформаційної. До розуміння інформаційної компетентності включаємо не тільки традиційне вміння читати, писати, рахувати, а й підготовку учнів до самостійної продуктивної діяльності в умовах інформаційного суспільства – розвиток мислення, у тому числі критичного, комунікативних здібностей, навичок дослідницької діяльності, формування інформаційної культури.

Освітньо-виховний простір ліцею як школи майбутнього – це простір становлення життєвого досвіду в сучасному інформаційному суспільстві, тому навчання в ліцеї передбачає співпрацю з позашкільними та вищими навчальними закладами регіону, здобуття необхідного досвіду в процесі соціальної та життєвої практики та ін. Це збагачене педагогічне середовище (інноваційні цілі, диференційований зміст, ефективні методи, організаційні форми та засоби навчання та виховання), яке помножується на специфіку та результати розвитку індивідуально-особистісної компетентності учня; реалізація комплексу заходів та засобів, які забезпечують «відкритість» та соціально-педагогічну спрямованість школи, її продуктивний зв'язок з громадою, активну участь у суспільному житті.

Важливою складовою освітньо-виховного простору ліцею є інформаційний простір, створення якого призвело до структурних і організаційних змін у навчально-виховному процесі ліцею.

Забезпечено упровадження сучасних інформаційних технологій, які гармонійно інтегруються в навчальний процес.

Вчителі ліцею використовують різноманітні види електронних освітніх ресурсів: електронні підручники та навчальні посібники, мультимедіаресурси, інтерактивні тренажери та лабораторії, тестуючі системи та інше. Це дає змогу педагогам поглибити міжпредметні зв'язки при розв'язанні задач із різних предметних областей, актуалізувати вибір освітньої траєкторії учням, що забезпечує особистісно-орієнтований підхід до організації процесу навчання.

Важливою умовою формування і розвитку інформаційного простору ліцею є постійне підвищення рівня інформаційної культури всіх учасників навчально-виховного процесу (учнів, педагогів, батьків).

Педагогічний колектив ліцею пройшов курсову підготовку за програмами «Інтел. Навчання для майбутнього» та «Партнерство в навчанні», що забезпечило можливість педагогам не тільки використовувати, а й самостійно розробляти програмно-методичні модулі, апробувати їх у навчальному процесі.

Ліцей бере віртуальну участь у Національному проекті «Відкритий світ» та «Школа-новатор».

Педагоги, які закінчили дистанційні курси навчання за програмою «Вчителі в онлайн» та отримали сертифікати, працюють в освітній соціальній мережі.

Використання ІКТ у позаурочній діяльності, додатковій освіті надають можливості для проектування нової моделі організації творчої діяльності учнів: відкриття мотиваційних гуртків для учнів 5-7 класів за технологією «АЗІМУТ» (додаток 7),

дистанційне навчання учнів 8-11 класів за програмою «Школа сучасних знань», «Віртуальна школа програмування», «Юний програміст», участь у міжнародних віртуальних конкурсах та проектах, Інтернет-олімпіадах.

Наукове ліцейське товариство об'єднує учнів, які зацікавлені в поглибленому вивченні шкільних дисциплін, дослідницькій діяльності, що передбачає обов'язкове володіння ІКТ, надає можливості для створення продукту засобами ІКТ (додаток 8).

Розвиток комунікативних вмінь, навичок самостійного творчого мислення у школярів в умовах медіа освіти, з використанням навчально-методичних ресурсних центрів та ІК технологій здійснюється через роботу Школи журналіста та ліцейської газети «Наш пульс» (додаток 9).

Створення та підтримка офіційного сайту ліцею розширила інформаційний простір. На сайті розміщено персональні блоги вчителів-предметників, класних керівників, завідувача шкільної бібліотеки, соціально-психологічної служби ліцею (додаток 10).

При плануванні уроку з використанням ІКТ особлива увага приділяється збереженню здоров'я учнів з дотриманням санітарно-гігієнічних норм. Обов'язковими є фізичні та динамічні паузи, зарядка для очей, використовуються елементи здоров'язберігаючих технологій. В ліцеї створений та систематизований електронний банк фізкультхвилинок для усіх категорій учнів. Надані рекомендації на своїх уроках використовують вчителі-предметники, а також даються учням для домашнього використання.

Працюючи над проблемою створення освітнього середовища Школи майбутнього, колектив ліцею отримує позитивні результати використання обраних технологій. Завдяки новизні та незвичайності роботи посилюється мотивація до навчання, яскраво виявляються творчі здібності учнів. Це відбувається через дослідження джерел інформації, їх порівнянні, знайомство з різними точками зору, систематизацією довідкового матеріалу, складання діаграм, таблиць; використання знань з суміжних дисциплін; використання Інтернету, що значно підвищує інформаційне поле учня, забезпечує його особистісний ріст.